

ВІДГУК

офіційного опонента доктора філософських наук, професора Романенка Михайла Ілліча на дисертаційну роботу Кондрусевої Валентини Михайлівни «Інформаційне суспільство у контексті сучасної цивілізаційної ситуації», подану до захисту до спеціалізованої вченої ради Д 41.053.02 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Тема дисертаційного дослідження присвячена дослідженню дуже важливої для сучасної української філософії проблеми – феномена інформаційного суспільства у контексті цивілізаційної ситуації, яка, безумовно, має певну соціально-філософську значимість та водночас є дуже складною, тому що в центрі уваги автора – пошуки нових контекстів інформаційного суспільства у сучасному науковому дискурсі, що є надзвичайно важливим з огляду на ті складні процеси, що відбуваються сьогодні у науці та суспільстві.

Сьогодні у зв'язку із процесом інформатизації суспільства, який охоплює увесь світ, інформація має важливе значення в житті кожної людини. Всі процеси, що відбуваються з нами, в тому числі створення та використання новітніх технологій, глобалізація, розвиток сучасної цивілізаційної ситуації тощо не можуть існувати без одночасного використання інформації. В результаті майже кожна особистість є в деякій мірі залежною від інформації. Результатом цього є виникнення інформаційного середовища. Зміни, що відбуваються в суспільстві, в тому числі щодо процесів безпосередньо пов'язаних з інформацією та реалізацією права на інформацію, мають неоднозначний вплив і в сфері освіти.

Цивілізаційна ситуація складається з великої кількості різномірних процесів, що відбуваються в суспільстві. Інформація ж при цьому завжди

відіграє вагомую роль, робить значний внесок в розвиток соціуму і є основою для прийняття рішень на всіх рівнях існування держави, світового простору.

Інформація в історії розвитку цивілізації завжди відігравала визначальну роль і була основою для прийняття рішень на всіх рівнях і етапах розвитку суспільства і держави.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Кондрусевої В. М. детермінована актуальними вимогами сучасності, що витікають, у першу чергу, з чисто прагматичних причин, розробки теорії і механізмів (технологій) інформаційного суспільства та виховання інформаційної особистості. Низька інформаційна культура людей в українському суспільстві, відсутність вміння орієнтуватися в сучасній повсякденності призводять до розвитку соціальної дезадаптованості як особистості, соціальної групи, так і суспільства в цілому.

Справедливо відчуваючи, що ХХІ сторіччя за своєю сутністю є епохою інформаційного суспільства, для якого важливе здійснення певної переорієнтації на формування інформаційної культури, В. М. Кондрусева розуміє специфіку соціально-філософського підходу, стверджуючи, що «інформаційне суспільство – це повноцінне комплексне поняття» (с. 28), а тому його слід розглядати як цивілізацію. Автор обґрунтовує зміст концептів «інформаційне суспільство» та «сучасна цивілізаційна ситуація», розкриває онтологічну природу інформаційної особистості, визначає людину як осереддя глобалізаційних процесів, досліджує особливості існування інформаційного суспільства в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що вперше у філософському дискурсі інформаційне суспільство розглянуто крізь призму сучасної цивілізаційної ситуації в аспекті людиновимірності, як головний фактор глобалізаційних процесів та головна умова переходу суспільства до сталого розвитку. Зокрема, новизною дисертаційного дослідження є фундаментальний розгляд соціокультурного простору інформаційного суспільства як простору пошуку нових способів збереження,

трансляції та ретрансляції соціокультурного досвіду, пов'язаних із трансформацією різноманітних соціокультурних структур, процесів і явищ, які відбуваються у сфері сучасного буття.

Привертає увагу бачення дисертанткою антропокультурних вимірів інформаційних технологій у контексті філософсько-освітнього дискурсу як вирішального. Результатом такого підходу є розгляд автором значення освіти для сучасного українського суспільства та запропонована в контексті роботи кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» концепція творчого розвитку особистості, що базується на гуманістичних контекстах тлумачення сенсу функціонування інформаційного суспільства в сучасній цивілізаційній ситуації.

Автором вперше запропонована концепція комплексного філософсько-міждисциплінарного феномена інформаційної особистості як особистості, що здатна аналізувати та сприймати інформацію у сенсі ціннісного об'єкту соціокультурного світу, сама (особистість – М. Р.) має тягар до взаємної соціокультурної адаптації та відмічається схильністю до мультикультурності.

Дисертантом здійснено порівняльний аналіз теоретико-методологічних підвалин дослідження інформаційного суспільства у контексті цивілізаційної ситуації. Автор обґрунтовано доводить, що в сучасності зростає роль аксіологічного та онтологічного підходів при розгляді інформаційного суспільства, тим більше, що сьогодення потребує змін аксіологічного та онтологічного статусу особистості відповідно до нового розуміння соціального значення всіх прошарків світової спільноти, які стратифікуються за критерієм «доступу до інформації», або володіння інформацією.

Особливо вдалим є застосування в роботі стратегії інноваційного мислення, розвитку розмаїття творчих, креативних навичок особистості за допомогою освітянського процесу, що дозволяє використовувати «знаннево-орієнтований підхід» як основний при дослідженні «сутності змісту освіти»

(с. 184) в інформаційному суспільстві, а також описати специфіку функціонування інформаційного суспільства в контексті сучасної цивілізаційної ситуації, визначаючи вирішальне значення освіти. Цікавим є розгляд своєрідності людської активності в середовищі Інтернет, яка підпорядкована задоволенню трьох основних потреб: комунікативної, пізнавальної та ігрової. Аналіз Інтернету як ноосферного явища дає можливість зрозуміти безмежність віртуального простору.

Дістала подальшого розвитку думка про те, що сутність глобального інформаційного суспільства повинна розумітися не тільки у світлі розвитку глобалізації, але і як суспільство з пріоритетом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, котрі використовуються в усіх сферах життя суспільства та орієнтовані на глобальну інформаційну знанневу індустрію, що діє за своїми законами. Тому, як мені здається, комунікативна модель суспільної реальності припускає можливість аутентичного опису інформаційного суспільства.

Валентиною Михайлівною Кондрусевою доведено взаємозв'язок та визначальну роль чинників глобалізаційних процесів, які пов'язані безпосередньо з природою людини і є засадничими параметрами людської природи, а саме: світогляд, потреби, професійно-трудова навичка і спосіб життя. Це досить важливе для сучасного світу у контексті формування нової системи ціннісних орієнтацій інформаційної особистості та розвитку моделювання віртуальних форм суспільних взаємодій в інформаційному суспільстві, тим більше, що в умовах становлення інформаційного суспільства здійснюються зміни ціннісних установок соціогуманітарної освіти.

На думку автора, віртуальна, сітьова і реальна ідентичності безпосередньо пов'язані між собою та «доповнюють одна одну» (с. 179). Таке змісторозуміння є важливим в подальшому для розгляду особливостей віртуалізації суспільства, поширення впливів віртуальної реальності на життя сучасної людини.

У роботі розширено та поглиблено уявлення про проблеми розвитку сучасного освітнього товариства. Автор показує, що традиційний ланцюг «навчання – зайнятість – вихід на пенсію» сьогодні не діє, бо немає механізму розвитку у сучасному інформаційному суспільстві, яке є технологічним за своєю суттю та базується на зовсім інших, аніж традиційні, підвалинах існування. Тому важливим є розроблення новітніх технологій освітнього процесу, концепції збільшення значення соціогуманітарної освіти. Суттєвим здобутком роботи є аналіз взаємодії інформаційного суспільства та освіти, що надає можливості розгляду в майбутньому нової ролі соціалізації в контексті існування інформаційного простору. Добре розуміючи новітню соціальну реальність, В. М. Кондрусева означає розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, які стимулювали б кардинальні зміни в освіті. Аналізуючи процес інформатизації, націлений на освіту, дисертантка виділяє основні напрямки модернізації освіти, а саме: оснащення освітніх закладів сучасними засобами інформатики та їх використання як нового педагогічного засобу; використання інформаційних телекомунікацій і баз даних для інформаційної підтримки освітнього простору; розвиток та все більш широке розповсюдження дистанційної освіти; перегляд та радикальні зміни щодо змісту освіти на всіх його рівнях. Більше того, В. М. Кондрусева показує, в яких напрямках можуть розвиватися ці процеси, що створює безліч можливостей для багатогранного аналізу цих соціальних явищ в подальшій науковій діяльності.

Враховуючи все вищевикладене, не викликає сумніву актуальність представленої роботи. Здійснена дисертантом спроба осмислення інформаційного суспільства у контексті сучасної цивілізаційної ситуації дозволяє суттєво розширити можливості розуміння та подолання існуючих проблем у суспільстві та різних соціальних інститутах, будь-то освіта, культура, сім'я тощо.

Як і будь-яке дослідження, дисертація Кондрусевої Валентини Михайлівни «Інформаційне суспільство у контексті сучасної цивілізаційної

ситуації» не позбавлена деяких недоліків, які стосуються як формальних, так і змістовних її складових.

По-перше, аналізуючи в підрозділі 3.4 «значення освіти для розвитку концепції інформаційного суспільства в Україні», дисертантка не виділяє ретельно, хто саме займався цією проблемою в світі та в сучасному українському суспільстві, лише згадуючи по ходу розгляду підрозділу декількох вчених. Частково цей недолік компенсовано детальним дослідженням внеску науковців у підрозділах 2.1 «Теоретико-методологічні підвалини дослідження інформаційного суспільства у контексті цивілізаційної ситуації» та 2.3 «Антропокультурні виміри інформаційних технологій: соціально-філософський та філософсько-освітній дискурси», але це, на мій погляд, частково нівелює ту ретельність, з якою здобувач розглядав визначену нею проблему. Роботи таких вчених як А. Алексюк, В. Андрущенко, С. Архангельський, В. Беспалько, В. Биков, С. Гончаренко, М. Жалдак, В. Журавський, Ю. Бабанський, Г. Козлакова, К. Корсак, А. Кудін, В. Кушерець, М. Левшин, О. Мінцер, М. Михальченко, В. Михалевич, М. Нікандров, І. Надольний, В. Огнев'юк, А. Стогній, Н. Талізін, Л. Товажнянський, М. Ядренко та інших, котрі розкривали проблему інформатизації стосовно освітньої галузі, заслуговують більш розширеного вивчення.

По-друге, у роботі майже не зустрічаються такі терміни як «віртуальне суспільство», «віртуальна реальність», «віртуалізація» та подібні, які б допомогли докладніше зрозуміти проблему інформаційного суспільства саме у контексті сучасної цивілізаційної ситуації та її наслідки.

По-третє, потрібно звернути увагу й на те, що «синергетична та холістична парадигми розвитку сучасного інформаційного суспільства» не є вирішальними та фундаментальними парадигмами розвитку сучасного інформаційного суспільства, тому надмірна увага, яку дисертантка приділяє цим парадигмам є дискусійною. Наприклад, можна було б виділити освітню, соціальну, культурну, економічну, політичну та інші парадигми, та

озаглавити підрозділ «парадигми розвитку сучасного інформаційного суспільства», що надало б роботі більшу філософську глибину.

По-четверте, сама тема сформульована таким чином, що вона тягне до себе велику кількість ключових понять, то очевидно це не могло не відбитися і на самій роботі, де є певна перенасиченість понятійним апаратом, хоча зрозуміло бажання В. М. Кондрусевої дати визначення різним категоріям, безпосередньо пов'язаним із інформаційним суспільством, глобалізацією, цивілізацією, сучасною цивілізаційною ситуацією, освітнім середовищем.

По-п'яте, здобувач не приділяє уваги комплексній інформатизації вищих навчальних закладів через реалізацію системи account-to-card, що передбачає оснащення комбінованими приладами для зчитування як смарт-карт, так і магнітних карт, та вже розглядалося в інших дисертаційних роботах. На мій погляд, багатофункціональне використання однієї смарт-карти забезпечить скорочення витрат на послуги, що надаються, та дозволить підготувати студентів та співробітників до існування у новому інформаційному суспільстві, а також репрезентувати нові послуги і підвищити їх якість.

Ці недоліки не знижують загального позитивного враження від роботи. Вважаємо, що дослідження є важливим кроком у створенні концептуальних засад існування інформаційного суспільства у контексті сучасної цивілізаційної ситуації, визначення особливостей освітнього процесу в сучасних умовах.

Проведене дослідження дозволяє створити цілісне уявлення про інформаційне суспільство та роль у ньому людини як осереддя глобалізаційних процесів, що уможливорює значне збагачення змісту і методологічних підстав соціально-філософського дискурсу в Україні з урахуванням як світового досвіду, так і власних культурних традицій.

Робота виконана на достатньо високому науковому рівні, є самостійною і завершеною. Дисертаційна робота «Інформаційне суспільство у контексті сучасної цивілізаційної ситуації» виконана на належному

теоретичному і науковому рівні, відповідає вимогам та п. п. 10, 12, 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор, Кондрусева Валентина Михайлівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Офіційний опонент,
доктор філософських наук, професор,
ректор Дніпропетровського обласного
інституту післядипломної педагогічної
освіти

М. І. Романенко

Підпис
засвідчує
документів
проф. М. Романенко
відділ кадрової роботи